

“BREXIT” KİMİN SINAVI?: BİRLEŞİK KRALLIK VE AVRUPA BİRLİĞİ’NİN SANCILARI ÜZERİNE

Selim Vatandaş

INSAMER

IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

Referans için: Vatandaş, Selim, “Brexit’ kimin sınavı?: Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği’nin Sancıları Üzerine”,
INSAMER, 12.12.2018.

 Analiz

Devletler niçin savaşmazlar?” Bu soru, realist yaklaşımın devletlerin sürekli olarak savaşma eğiliminde olduğu iddiasına ilişkin İngiliz Okulu’nun bir antitezidir. İngiliz Okulu’na göre; devletler uluslararası sistemde aslında savaşmanın değil barışı sürdürmenin bir yolunu ararlar. Örneğin okulun önemli temsilcisi Hedley Bull’a göre ittifaklar bunun en önemli göstergeleridir. Bu noktada Milletler Cemiyeti, Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), NATO gibi yapılar sadece birer diplomasi makineleri değildir; bilakis askerî ittifaklar, bölgesel güvenlik sistemleri ve siyasi gruplaşmalar barışın sürdürülebilirliğinin sağlanmaya çalışıldığı bir düzen arayışıdır.

Literatürde baskın yaklaşım olan realist okuma, uluslararası sistemin nasıl işlediği sorusuna, sistemin devletlerin “güç ve çıkar” merkezli davranış kalıplarıyla işlediği cevabını vermektedir. Ancak uluslararası ilişkilerin “iş

birliğine dayalı” diğer yüzünü göz ardı ederse bu elbette doğru bir önermedir. Oysa tarih bize gösteriyor ki, uluslararası sistem çatışmanın yanında iş birliği zemininin de mümkün olduğu çok boyutlu bir düzleme sahiptir. Bu noktada aktörler arasında karşılıklı bağımlılığı pekiştiren siyasi ve iktisadi ittifakların kayda değer olduğunu ifade etmeliyiz.

Söz konusu ittifak modellerinden biri de birlik olma yolunda derinleşmeye çalışan Avrupa düşüncesidir. Günümüzde AB fikri, iki dünya savaşının ağır yükünden kurtulma gayretindeki bir coğrafyanın çatışmadan ziyade iş birliğinin merkeze alındığı “başka bir Avrupa mümkün” söylemiyle kendini yeniden okuması olarak da değerlendirilebilir. Soğuk Savaş dönemi göz önünde bulundurulduğunda NATO ve Varşova Paktı arasında sıkışmış Almanya, Fransa, İtalya, İspanya gibi Avrupa devletlerinin yatay bir hiyerarşide bir örgütlenmeye gitmesinin bir

INSAMER
IHH İNSANİ VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
IHH HUMANITARIAN AND SOCIAL RESEARCH CENTER
مركز البحوث الإنسانية و الاجتماعية

yönüyle de zorunluluk olduğunu ifade etmek gerekir. Peki bu Soğuk Savaş denklemi, tarihsel hafızasında “güneşi batmayan ülke” olarak anılmış Birleşik Krallık’ın pozisyonu ne olacaktır?

Uluslararası güç dengelerinin yeniden oluştuğu, yeni blokların ortaya çıkmaya başladığı II. Dünya Savaşı sonrası dönemde İngiltere, Fransa ve Almanya’nın inşa etmeye çalıştığı “Avrupa Topluluğu” yolunun aksine, 5 Mayıs 1949’da Londra Antlaşması ile 10 ülkenin katılımıyla Avrupa Konseyi (Council of Europe) kurulmuştur. Söz konusu oluşum, devletlerin yetki devrinde bulunmadığı uluslarüstüleşmeye çalışan bir oluşumdan ziyade, ilkeler merkezli uluslararası bir zemin olmuştur. Bu noktada, II. Dünya Savaşı’nın hemen ertesinde İngiltere’nin kendini kıta Avrupa’sı çatısının altında değil, kurucu lideri olduğu Avrupa Konseyi’nin zemininde gördüğünü ifade edebiliriz.

İngiltere’nin Avrupa’yı uluslararası zeminde bütünleştirecek bir örgütün lideri olma hedefi bir yönüyle de imparatorluk hafızasının getirdiği reflekslerden kaynaklanmaktadır. Fakat II. Dünya Savaşı sonrasında ilerlenen aşamada, 1957’de kurulan Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ile Avrupa’nın ekonomik bütünleşmesinin, İngiltere’nin Avrupa Konseyi projesine göre özellikle ekonomik alanda daha çok yol kat ettiği görülmüştür. Nitekim 1956 yılında yaşanan Süveyş Krizi’nde siyasi anlamda artık yeterince etkili olamadığını görmesi, bunun yanında ABD’den de beklediği desteği bulamaması, İngiltere’nin Avrupa bütünleşmesine bakışının 1960’lardan itibaren değişmesinde rol oynamıştır.

1961 ve 1967’de, bugünkü AB’nin ilk adımı olan AET başvuruları Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle tarafından veto edilen Birleşik Krallık, nihayetinde, de Gaulle’ün 1969’da görevi bırakmasıyla 1973 yılında İrlanda ve Danimarka ile birlikte AET üyeliğine kabul edilmiştir. Bu dönemde Charles de Gaulle’ün Birleşik Krallık’ın üyeliğini, AET’yi Atlantik etkisine alabileceği gerekçesiyle engellemesi; diğer bir deyişle İngiltere ve ABD ağırlığının

Avrupa bütünleşmesini olumsuz etkileyeceği endişesi kayda değerdir. Çünkü 1973 yılında AB üyesi olan Birleşik Krallık, Birlik içinde son derece sorunlu bir üyelik süreci geçirmiştir. Nitekim İngiltere’nin AB üyeliğini, üyeliğin gerçekleşmesinden ancak iki yıl sonra, 1975 yılında referanduma götürdüğünü görmekteyiz. 1975 referandumunda Birleşik Krallık halkı %67,2 oyla üyelikte kalma kararı almıştır. Fakat buna rağmen Birleşik Krallık’ın özellikle Margaret Thatcher döneminde (1979-1990) AB ile ilişkilerinde son derece sorunlu bir üyelik süreci yürüttüğü, AB’nin derinleşme planlarına sürekli olarak karşı bir tutum sergilediği görülmüştür. Bu noktada tarihsel hafızasıyla değerlendirildiğinde Birleşik Krallık’ı AB’nin “müzmin muzdarip üyesi” olarak da okumak mümkündür.

Brexit’e giden süreç ve Gelinek Nokta

Birleşik Krallık’ta Thatcher döneminin ardından AB üyeliğinde en önemli kırılma noktası 2010 yılında göreve gelen David Cameron döneminde gerçekleşmiştir. 2010 yılında İngiltere’de başbakanlık koltuğuna oturan Cameron, AB’nin rekabet gücünü kaybettiğini, avro bölgesinin ve göç politikasının sorunlu olduğunu vurgulamış; iktidarı döneminde söz konusu başlıkların İngiltere-AB ilişkilerine zarar verdiğini ifade etmiştir. Bu noktada, tıpkı selefleri gibi Cameron’un da daha esnek bir bütünleşme yapısına sahip bir AB arzu ettiği gözlemlenmektedir. 2015 seçimlerinde AB karşıtı popülist bir söylem izleyen Cameron, AB karşıtlarını partide tutabilmek amacıyla 2015 seçimlerini kazanması durumunda AB üyeliğini referanduma götüreceğini söylemiş ve böylece “Brexit’e giden süreç başlamıştır.

Birleşik Krallık halkı, 23 Haziran 2016 tarihinde gerçekleştirilen referandumda %51,9 oy oranıyla “Birleşik Krallık AB’nin bir üyesi olarak kalmalı mı yoksa AB’den ayrılmalı mı?” sorusuna “Leave the European Union” (AB’den ayrıl) cevabını vermiştir. Oylamadan bir gün sonra, “Brexit’in” temel aktörlerinden biri olan

David Cameron, 24 Haziran 2016 tarihinde başbakanlıktan istifa edeceğini beyan etmiştir. Cameron'un istifasının ardından Birleşik Krallık'ın AB'den çıkış sürecini yönetmek üzere muhafazakâr partiden Theresa May başbakanlık görevine gelmiştir.

nüfusun Birleşik Krallık'ın AB üyeliğinden çıkışı konusunda endişeli olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin 2018 yılının Ekim ayında, Birleşik Krallık'ın AB'de kalması yönünde oy kullanan ve büyük çoğunluğu gençlerden oluşan yaklaşık 1 milyona yakın kişi Londra'da eylemler gerçekleştirmiş, eylemciler “yeni bir

İngiltere'nin Avrupa Birliği Sancıları						
📍	📍	📍	📍	📍	📍	📍
1963-1967	1973	5 Haziran 1975	23 Haziran 2016	29 Mart 2017	20 Eylül 2018	29 Mart 2019
İngiltere'nin AET'ye başvurusunu Fransa Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle, Avrupa'yı Atlantik etkisine yakınlaştırmadığı endişesi ile reddetti.	Charles de Gaulle'nin 1969'da görevi bırakmasıyla İngiltere, 1973 yılında İrlanda ve Danimarka ile birlikte AET üyeliğine kabul edildi.	Britanya ilk defa 1975 yılında AET üyeliğini referandumla götürdü. Referandumda halk %67,2 oyla üyelikte kalma kararı verdi.	İngiltere'de gerçekleştirilen referandumda halk %52 oyla Avrupa Birliği'nden ayrılma kararı aldı.	AB ile Brexit müzakereleri resmi olarak başladı.	İngiltere'nin Brexit'e yönelik Chequers Planı AB Zirvesi'nde Birlik tarafından reddedildi. AB Konseyi Başkanı Donald Tusk, açıkça “İngiltere'nin Brexit Planı işe yaramaz” dedi.	2 yıl süren “Brexit müzakereleri, taraflar arasında anlaşma olsa da olmasa da 29 Mart 2019'da tamamlanıyor.

Birleşik Krallık'ın AB'den çıkış kararının ülkede ekonomik ve sosyal yansımaları da olmuştur. Referandum sonrasında pound son 30 yılın en düşük değerini görmüş; IMF ve OECD, Birleşik Krallık'ın Brexit nedeniyle değişen risk dengelerinin uzun vadede negatif etkileri olabileceğini ifade etmiştir. Cameron'un istifasının ardından May'ın ortaya koyduğu Brexit planları ise ne piyasaları ne Birliği ne de ada toplumunu memnun etmiştir.

Araştırmalara göre AB üyesi olmayan bir Birleşik Krallık ekonomisi, gelecek 15 yılda %3,9 küçülecektir. Eğer Birleşik Krallık'ın AB ile ilişkilerinde olabildiğince uzak bir çıkış senaryosu söz konusu olursa 2030'a kadar yaklaşık 400 milyar pound kaybedeceği ve GSMH'sinin %18 küçülebileceği kaydedilmektedir. İngiltere Merkez Bankası'nın tespitine göre ise, ülkenin anlaşma olmadan AB'den ayrılması durumunda poundun %25 değer kaybı yaşama ihtimali bulunmaktadır. Merkez Bankası'na göre AB'den “düzensiz” bir çıkışın İngiltere'yi II. Dünya Savaşı'ndan bu yana karşılaşmadığı büyük bir resesyonla karşı karşıya getirme riski bulunmaktadır.

Toplumsal boyutuyla ele alındığında, AB'de kalma yönünde oy veren özellikle genç

halk oylaması” ihtimalinin de masada olması gerektiğini savunmuştur.

Siyasi boyutuyla ele alındığında ise Birleşik Krallık Başbakanı Theresa May'ın “ülkesindeki taraflar ile AB arasında” sıkıştığı görülmektedir. AB Konseyi Başkanı Donald Tusk, May'ın Birlikten çıkış planı için Salzburg Zirvesi'nde açıkça “işe yaramaz” ifadesini kullanmış; Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ise İngiltere'nin planının, “özellikle de ekonomiyi ilgilendiren kısmının” kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında Birleşik Krallık siyasetinin de söz konusu planda mutabık olması gerektiğini belirtmek gerekir. 11 Aralık 2018 tarihinde İngiltere Parlamentosunda gerçekleşecek oylamada “çıkış planı”nın kabul edilebilmesi için iktidar partisinin 318 milletvekilinin oyuna ihtiyacı bulunmaktadır. Fakat söz konusu plana iktidar partisinden bile bazı milletvekillerinin karşı çıktığı görülmektedir. “Brexit” referandumu sonrasında Birleşik Krallık, içeride katı “brexitçiler”, yumuşak “brexitçiler” ve “Brexit” karşıtları olmak üzere üç farklı fraksiyona ayrılmıştır. Dolayısıyla AB'den çıkış senaryosu konusunda İngiltere içinde de bir parçalanmışlığın olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca May'ın partisinden önemli

bir grubun da katı bir anlaşmaya karşı çıktığı ve “Brexit”i ulusal çıkarlara aykırı bulduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Sonuç

Birleşik Krallık’ın AB’den çıkışının uluslararası ticaret an(t)laşmaları, ithalat ve ihracat prosedürleri, vergi uygulamaları, AB hukuku, sağlık uygulamaları, göç ve Avrupa’da yaşayan İngilizlerin durumu açısından ada ülkesi nezdinde önemli sonuçlarının olacağı aşikârdır. Bu noktada Birleşik Krallık’ın AB’den çıkış kararının “AB’nin dört özgürlüğünü”; yani insanların, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı idealini söz konusu coğrafyada kilitlediğini görmekteyiz. Bu kilitlenmenin anahtarı biraz da İngiltere Başbakanı Theresa May’in AB’den çıkış için oluşturduğu yol haritasında; fakat bu yol haritasının her iki tarafı memnun edecek bir plan olmadığı da ayrı bir gerçek.

AB’den çıkış prosedürü Birlik Antlaşması’nın 50. Madde’sinde ifade edilmektedir. Maddeye göre her üye devlet, kendi anayasal kurallarına uygun olarak Birlikten çekilmeye karar verebilir. Çekilme süreci söz konusu devletin bildiriminden iki yıl sonra sona erer. Bu süreçte üye devlet ile Birlik arasında çıkış sürecinin tamamlanması için anlaşma sağlanmaya çalışılır. Ancak gelinen süreçte Birleşik Krallık’ın

çıkış senaryosunu henüz oluşturamadığı gözlemlenmektedir. Bunun yanında eğer taraflar arasında bir anlaşma sağlanamazsa İngiltere Başbakanı Theresa May’in istifa ederek genel seçim veya “anlaşmasız bir çıkış” kararı almasının da gündemde olduğunu ifade etmek gerekmektedir.

Öte yandan Birleşik Krallık, AB’den çıkış planıyla referanduma gittiğinde, özellikle “AB şüpheli” isimlerin söz konusu durumu “AB’nin parçalanması sürecinde ilk adım” olarak okuduğu görülmüştü. AB karşıtlarına göre Birleşik Krallık’ın Birlikten çıkışı AB için büyük bir sınavdı ve diğer üyelerin de Birlikten ayrılacağı bir domino etkisini beraberinde getirmekteydi. AB şüpheli kanadın söz konusu önermelerinin “ihtimal” olduğunu söylemek mümkün fakat gelinen noktada Brexit’in; yani Birleşik Krallık’ın AB’den çıkışının sadece Birliğin bir krizi olmadığını da belirtmek gerekir. Brexit aynı zamanda Birleşik Krallık’ın bir sınavıdır. Brexit krizinin temel nedeni, tarihsel olarak da “Pax Britannica” hayalinin kendini AB çatısı altında görememesidir. Bu noktada Winston Churchill’in “Avrupa ile birlikteyiz fakat onun bir parçası değiliz.” söylemi, Birleşik Krallık’ın AB ile ilişkilerinde kendini nerede gördüğüne ilişkin kayda değer bir veridir. Bu bağlamda, Birleşik Krallık’ın gelecekte hayalleri ile gerçekler arasında bir sınav vereceğini ifa etmek mümkündür.

Kaynakça

- ¹ Hedley Bull, "Society and Anarchy in International Relations," Diplomatic Investigations içinde Herbert Butterfield & Martin Wight (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1966): 36-38.
- ² Birliğin isim zincirinde söz konusu oluşum zaman bağlamıyla ele alındığında "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu" ifadesini kullanmak daha uygun olacaktır; fakat bu metnin bağlamında yazar, dönemin siyasal dinamiklerini de gözetenek "Avrupa Topluluğu" ifadesi ile genelleştiren bir söylem yoluna gitmiştir.
- ³ Avrupa Konseyi, hemen hemen tüm Avrupa devletlerinin üyesi olduğu ve AB ile bir organik bağı olmayan, ayrı bir uluslararası teşkilat olarak varlığını sürdürmektedir. "Avrupa Konseyi", bazen AB'nin "Avrupa Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi" ve "Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi" ile karıştırılabilmektedir. Kurucu üyeleri arasında Türkiye'nin de yer aldığı bir yapı olan Avrupa Konseyi'nin amacı, Avrupa çapında insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü değerlerini savunmaktır. Bu noktada Avrupa Konseyi'nin günümüzde en etkin olduğu başlık "insan hakları"nın korunması ideali çerçevesinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'dir.
- ⁴ İlhan Aras & Altuğ Günar, "Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden Ayrılma Referandumu: Brexit Süreci ve Sonuçları," Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 6, Sayı 2, (2018): s. 93.
- ⁵ "Britain votes to stay in Europe," The Guardian Archive, June 7, 1975, <https://www.theguardian.com/politics/from-the-archive-blog/2015/jun/05/referendum-ec-europe-1975>
- ⁶ Aras & Günar, "Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden...", s. 94.
- ⁷ Iain Begg & Fabian Mushövel, "The economic impact of Brexit: jobs, growth and the public finances," European Institute, (2016): s. 4.
- ⁸ "Brexit will make UK worse off, government forecasts warn," BBC News, November 28, 2018, <https://www.bbc.co.uk/news/uk-politics-46366162>
- ⁹ Emma Featherstone, "Hard Brexit with no trade deal 'would cost UK economy £400bn by 2030', says study," Independent, October 12, 2017.
- ¹⁰ David Milliken & Huw Jones, "Worst-case Brexit more painful than global financial crisis, Bank of England warns," Reuters UK, November 28, 2018.
- ¹¹ Ben Chu, "Brexit: UK could suffer devastating recession and worst economic slump since Second World War with 'disorderly' exit, Bank of England warns," The Independent, November 28, 2018.
- ¹² "Yüzbinlerce AB yanlısı İngiliz yeni bir referandum talebiyle sokaklara döküldü," BBC Türkçe, 20 Ekim 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45928598>
- ¹³ "Avrupa Birliği: İngiltere'nin Brexit planı işe yaramaz," BBC Türkçe, 20 Eylül 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45589226>
- ¹⁴ "İngiltere parlamentosunda Brexit oylaması 11 Aralık'ta," Deutsche Welle Türkçe, 26 Kasım 2018, <https://p.dw.com/p/38wmV>
- ¹⁵ Mesut Özcan, "Brexit sürecinde İngiltere'nin lidersizlik imtihanı," GZT, 11 Aralık 2018, <https://www.gzt.com/haber/brexit-surecinde-ingilterenin-lidersizlik-imtihani-3468496>
- ¹⁶ Gökhan Kurtaran, "İngiltere'nin kabus senaryosu 'anlaşmazlık boşanma'," Anadolu Ajansı, 20 Kasım 2018.